

اشاره

نوشتن مهارتی مهم و مفید است که نه تنها یکی از مهارت‌های تحصیلی به شمار می‌رود، بلکه بخش مهمی از زندگی روزانه و سراسر عمر فرد را شامل می‌شود. توانایی روشن‌تر و شفاف‌تر نوشتن برای کسی که به این مهارت تسلط دارد، موفقیتی در زندگی محسوب می‌شود. افرادی که نوشته‌هایشان از درستی، صحت، نظم، هماهنگی و زیبایی برخوردار است، معمولاً نظم و نسق بیشتری در رفتارهایشان سایه می‌اندازد.

روان و سلیس نویسی امری آموختنی است یا ذاتی؟ آیا در پیش دبستان جایگاهی برای روان‌نوشتن هست؟ در این مقاله، مطالبی را درباره چگونگی آماده‌سازی کودکان برای نوشتن می‌خوانیم.

کلیدواژه‌ها: آمادگی برای نوشتن، زبان آموزی، آماده‌سازی برای نگارش اندیشه، پیش دبستان.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی



مهارت سخن گفتن و نوشتن هر دو محصول زبان هستند، ولی خواستگاه آموزشی این دو متفاوت است. کودک سخن گفتن را در فرایندی طبیعی و از محیط زبانی فرا می‌گیرد، در حالی که نوشتن در فرایندی آموزشی و با یک برنامه سازمان‌بندی شده یاد داده می‌شود. نوشتن از جنبه‌های دیگر زبانی پیچیده‌تر است. نه تنها مهارت پیدا کردن در سه جنبه زبانی دیگر، پیش نیاز نوشتن است، بلکه تقویت برخی عضلات بدن و هماهنگی بین آن‌ها نیز ضروری است. مانند تقویت ماهیچه‌های ریز و درشت بازو، انگشتان و هماهنگی عضلات چشم و دست که به زمان، صبر و حوصله نیاز دارد. بر این اساس بهتر است ابتدا از خط خطی‌های آزادانه و نقاشی شروع شود. از نظر **ویگوتسکی** کودک از نقاشی اشیاء به نقاشی واژه‌ها دست می‌یابد؛ «کودکان در زمان رشد خود به تفاوت بین تصاویر و خطوط چاپی و نوشتاری پی می‌برند، به‌طوری که تصاویر را شکل و خطوط افقی و عمودی را خط می‌نامند»^۱

نوشتن به مقدماتی مثل تبدیل آواها به حروف و ترکیب آن‌ها که در دوره ابتدایی با نام‌های رونویسی و املا مطرح می‌شود؛ و نگارش به منظور بیان اندیشه، احساسات کودک در قالب کلمه، جمله و پاراگراف؛ نوشتن نامه. پاسخ دادن به پرسش‌های معلم به صورت کتبی؛ نوشتن اطلاعات، دانش، تخیلات و دیدگاه‌های کودک - نیاز دارد که محمل مهیا کرد آن‌ها در پیش دبستان است.

چنانچه کودک در این دوره آموزشی به بازی‌ها و فعالیت‌هایی بپردازد که در آن‌ها از دست استفاده می‌شود یا خطوط و اشکالی نگاشته می‌شود، به نوشتن علاقه‌مند خواهد شد. در این وادی، نه تنها دستش قدرت گرفتن مداد را برای نوشتن پیدا می‌کند و مهارت فیزیکی لازم را کسب می‌کند، بلکه با تمرین دقت و تلاش برای درست‌نویسی و تمیزنویسی آمادگی لازم را در خوش خطی بدست می‌آورد. زیرا همان‌گونه که کودکان در آموزش‌های زبانی خود نیاز دارند فکر و احساسشان را به درستی و وضوح بیان کنند؛ لازم است تا برای بیان پیام‌های خود به شکل نوشتاری و نیز خوش خط نویسی نیز از طریق فعالیت‌های مناسبی آماده شوند.

در ادامه به دو شکل آمادگی برای نوشتن اشاره می‌شود، که اولی به آماده شدن برای آشنایی با نظام خط و فن نوشتن می‌باشد و دومی به منظور آماده‌سازی برای نگاشتن اندیشه‌هاست.

۱. آماده‌سازی برای فن نوشتن

لازم است کودک نحوه به دست گرفتن مداد، استفاده درست از کاغذ و دفترچه، طریقه نشستن و استفاده از نور را یاد بگیرد. چشم و دستش هماهنگ شوند. با شیوه استفاده از خطوط دفترچه و پاکیزه نگاه داشتن آن آشنا شود و با شیوه ورق زدن دفترچه، نوشتن خط فارسی، یعنی از راست به چپ و از بالا به پایین آگاه شود. دستش به نوشتن زاویه‌ها، انحناها و جهت‌های مختلف حروف ورزیده شود. فاصله‌های بین دو نماد نوشتاری (خطوط یا اشکالی که برایش تعیین می‌کنید) را حفظ و تناسب آن‌ها را از حیث اندازه و دیگر ضوابط نوشتاری رعایت کند. چند فعالیت زیر برای ورزیده شدن دست کودکان برای فن نوشتن آورده می‌شود:

- وصل کردن خطوط و نقطه‌ها به یکدیگر

- کشیدن خطوط از سمت راست به چپ، بالا به پایین، پایین به

بالا، خطوط مورب، منحنی؛ بالای خط، رو و زیر خط

- خط کشیدن دور یک شکل

- تکمیل اشکال نیمه و ناقص

- آموزش شکل‌های سه گوش، چهار گوش، دایره و نیم‌دایره، چنانچه اصولی و ضابطه‌مند ارائه شوند، کودکان را برای نوشتن برخی

حروف از قبیل عین اول و وسط، سر میم،

ف - ق - واو - و... در پایه اول دبستان

آماده می‌کند.

- اصلاً پیش دبستان، جایگاه استفاده

از دست‌هاست. با استفاده از خمیر، مداد،

مداد رنگی، آبرنگ، گواش و رنگ کردن

و ترسیم اشکال روی کاغذ، گل، خاک،

بریدن پارچه یا کاغذ با قیچی یا دست،

مچاله کردن کاغذ، چسباندن، سوزن نخ

کردن و پرتاب توپ به هر حال همه و همه ضمن این که فعالیت‌های جذابی برای کودک هستند؛ تقویت ماهیچه‌های دست وی و هماهنگی

چشم و دست او را سبب می‌شوند.

لازم به یادآوری است که در انجام موارد بالا، می‌بایست کارها از ساده به پیچیده اجرا شود. شایسته کودکان پیش دبستانی نیست که در

انجام دادن کارها بر آن‌ها فشار یا اجباری تحمیل شود.



۱۷

رشد آموزش پیش دبستانی
دوره سوم، شماره ۳
بهار ۱۳۹۱

اگر کودک فرصت صحبت کردن به حد کافی را در کلاس داشته باشد و در تعامل‌ها و گفت‌وگوهای کلاسی شرکت فعال داشته باشد، در نوشتن نیز از مهارت لازم برخوردار می‌شود

فریده عصاره

پیش‌نیازهای نوشتن در پیش دبستان

پیش‌نیازهای

نوشتن در پیش دبستان

۲. آماده‌سازی برای نگاشتن اندیشه‌ها

اگر مایلید که کودکان در دوره‌های بعدی، چه در دبستان چه در دوره‌های دیگر زندگی‌اش، نوشته‌هایش از انسجام برخوردار باشد، با سهولت بیشتری افکار و اندیشه‌هایش را بنگارد و افکارش منظم باشد، قبل از هر چیز لازم است به خوب گوش دادن عادت کند. هدایتش کنید تا حرف‌هایش را پیرامون یک موضوع بزند و در هنگام صحبت کردن هر بار که از موضوع خارج می‌شود، با شیوه مناسب با اوضاع و احوال کودک، سخنان او را به سمت موضوع پیش ببرید. به هر حال اگر کودک فرصت صحبت کردن به حد کافی را در کلاس داشته باشد و در تعامل‌ها و گفت‌وگوهای کلاسی فعالانه شرکت کند، در نوشتن نیز به‌زودی از مهارت لازم برخوردار می‌شود. زیرا به تحریر در آوردن افکار، نیازمند زمینه‌سازی برای ایجاد نظم فکری است. تعامل گوش دادن و صحبت کردن نظام‌مند و هدایت‌شده موجب نظم فکری و ساماندهی به ذهن است.

برای ایجاد زمینه‌های لازم در این اهداف موارد زیر پیشنهاد می‌شود:

- استفاده از نقاشی درباره موضوع‌هایی که شما برایشان تعیین می‌کنید یا انتخاب خودشان است. ترسیم نقاشی و درست کردن کار دستی فعالیت‌هایی غیر کلامی هستند، ولی کودک را به گفت‌وگو با خود وامی‌دارند؛ به عبارتی گفتار درونی و نظم ذهنی را موجب می‌شوند. این کار ضمن این که هماهنگی بین چشم و دست و تقویت عضلات را ایجاد می‌کند، به تدریج رشد کلامی را نیز باعث می‌شود.

- صحبت درباره نقاشی‌های خود

- اجرای نمایش خلاق، قصه‌سازی و...

- می‌توانید از کودکان بخواهید تا درباره اندیشه‌هایشان روی کاغذ بنویسند. بدین صورت که ابتدا از آن‌ها بخواهید، درباره موضوعی صحبت کنند و از آن‌ها بپرسید که آیا می‌خواهند صحبت‌هایشان را بنویسند؟ چنانچه گفت بلد نیستیم، از وی بخواهید که به صورتی که دوست دارد، بنویسد. خواهید دید که او خطوطی را روی کاغذ ترسیم می‌کند (او را هدایت کنید تا از راست به چپ بنویسد) سپس بخواهید تا نوشته‌اش را بخواند. این فعالیت هدف مربوط به «تفکرات در قالب خطوط ابداعی» را محقق می‌کند.

منبع

فلاد، جیمز و پیترسالوس، (۱۳۶۹)، مهارت‌های زبانی، ترجمه علی آخشینی، مشهد، آستان قدس رضوی.